

EBOLA VİRUS HASTALIĞI

Ebola virus hastalığı (EVH); viral kanamalı ateşlerden bir tanesidir, vücutta ateş ve kanamalarla seyreden bir enfeksiyon hastalığı şeklinde karşımıza çıkar. EVH insanlarda genellikle ağır ve ölümcül seyreder. Salgın sırasında ölüm oranı %90'lara ulaşır.

Ebola virus ilk defa 1976'da Ebola nehri yanındaki o zamanki ismiyle Zaire, şu anki ismiyle Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde izole edilmiştir. Daha sonra zaman zaman Afrika'da salgınlar görülmüştür. Batı Afrika'da Mart 2014'de başlayan Ebola virus (EV) salgınında 4 Ağustos 2014 itibarı ile Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre 932'si ölümlle sonuçlanan 1711 olgu (ölüm oranı %55-60) tanımlanmıştır. Bu salgın Batı Afrika'da bugüne kadar saptanan en büyük salgındır. Bu salgın Gine, Liberya ve Sierra Leone'yi etkilemektedir anca Nijerya'da da EVH'li olgu tanımlanmıştır.

Ebola virus; Filovirus ailesi içindeki Ebolavirus cinsi içinde bulunan bir RNA virusudur. Ebolavirus cinsi içinde de beş tür vardır:

1. Zaire ebolavirus (ZEV)
2. Sudan ebolavirus (SEV)
3. Tai Forest (Ivory Coast) ebolavirus (TFEV)
4. Bundibugyo ebolavirus (BEV)
5. Reston ebolavirus (REV)

Bu beş türden bugüne kadar ilk dördü; Afrika'da insanlarda büyük salgınlara yol açmışlardır. REV'in Filipinler ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde insanları enfekte ettiği saptanmış ancak bugüne kadar REV kaynaklı bir hastalık ya da ölüm rapor edilmemiştir.

Bulaşma: EV'nin doğal konağı henüz bilinmemektedir. Ancak yapılan çalışmalarda EV'nin hayvanlardan insana geçtiği düşünülmektedir. Afrika'da yağmur ormanlarında hasta veya ölmüş şempanze, goril, yarasa, maymun, antilop ve karpillerden EV saptanmıştır. EV ile enfekte bir hayvanın kanı, çeşitli salgıları veya organları ile temas edildiğinde; bütünlüğü bozulmuş deri (çatlaklar, çizikler) ve mukozalardan virus insana bulaşmaktadır. İnkübasyon periyodu ortalama 8-10 (2-21) gündür. EV insanlarda hasta kişinin vücut salgıları, kanı ve organları ile temas sonucunda toplum içinde insandan insana kolayca bulaşabilmektedir. Hasta kişinin kan ve vücut salgılarının bulaştığı, döküldüğü objelerle temas da indirekt yoldan bulaşmaya neden olmaktadır. Bulaşma semptomların ortaya çıktığı andan itibaren sıklıkla da ateş sonrası başlamaktadır. Hastalıktan iyileşenler vücut salgıları ile haftalarca virusu etrafa saçmaktadırlar, iyileşen bir erkek hastanın menisinde 61 gün boyunca virus izole edilmiştir. Virus dış ortamda sıvı ya da kuru materyal içinde birkaç güne kadar canlılığını koruyabilmektedir. Ölen kişilerin vücutları ile temas sonucunda bulaşma olduğu saptanmıştır. Respiratuvar yoldan aerosollerle bulaş henüz kanıtlanmamış olmakla birlikte bu konuda dikkatli olunması gerektiği belirtilmektedir.

EVH'li hastaların bakım ve tedavisini yapan ya da klinik örneklerini işleyen sağlık personeli için bulaşma riski söz konusudur. Şu anki salgında iki sağlık personeline bulaşma olmuştur. Bu nedenle şüpheli ve tanımlanmış olgulara yaklaşımda enfeksiyon kontrol önlemlerinin alınması çok önemli bir gerekliliktir.

Belirtiler: EVH ani başlangıçlı ateşli bir hastalıktır; ilk olarak ateş ($\geq 38.6^{\circ}\text{C}$), halsizlik, iştahsızlık, kas ve eklem ağrısı, baş ağrısı, boğaz ağrısı olur. Ardından kusma, ishal, vücutta döküntüler, göğüs ağrısı, nefes alma güçlüğü, yutmada zorluk ortaya çıkar. Burundan, ağızdan, mide ve barsaklardan kanamalar başlar. Kanama hem vücut dışındaki yüzeylerde, hem de vücut içinde mukoza, doku ve organlarda olur. Laboratuvar bulgusu olarak trombositopeni ($<150,000/\mu\text{L}$) ve transaminazlarda yükselme olur. Böbrek fonksiyonları bozulur, anüri gelişir. Myokardit, pulmoner ödem, takipne, hipotansiyon olur. Belirtiler başladıktan sonra hastalık hızla ilerler ve genellikle 8-9 günde hasta kaybedilir.

Tanı: Tanıda tifo, sıtma, şigeloz, kolera, leptospiroz, hepatit gibi viral kanamalı ateşe sebep olan diğer etkenler araştırılarak olmadıkları mutlaka kanıtlanmalıdır. EVH tanısında kanda ve sekresyonlarda virus, virusa ait nükleik asitler (RT-PCR) ya da serumda antikörler (IgM ve IgG) araştırılabilmektedir.

Tedavi: Etkili bir antiviral ajan henüz yoktur. Tedavi; sıvı-elektrolit dengesinin düzeltilmesi, oksijen takviyesi, kan basıncının düzenlenmesi gibi tümüyle destek tedavisi ile sınırlıdır.

Korunma: EV'ye karşı henüz lisans almış bir aşı bulunmamaktadır. Salgın olan bölgeye mümkünse salgın süresince gidilmemesi bulaşmayı önleme açısından önemlidir. Virus çamaşır suyuna, deterjanlara ve %2 glüteraldehid solüsyonlarına duyarlıdır. Ellerin sık olarak sabunla yıkanması, sabun ve su bulunmadığı durumlarda ise en az %60'lık alkolle ellerin silinmesi korunmada etkilidir. Kontamine yüzeylerin temizlenmesinde çamaşır suyunun (sodyum hipoklorid) 1/10'luk solüsyonlarından (1 kısım çamaşır suyu + 9 kısım çeşme suyu) faydalanılabilir, bu solüsyonun etki süresi 24 saattir. EV; kaynatma ile 5 dakikada inaktive olur, dış ortamda sıvı ya da kuru materyal içinde birkaç güne kadar, oda ısısında ve buzdolabında ise günlerce canlılığını koruyabilmektedir. EVH şüphesi olan hastalardan klinik örnek alınması sırasında örneği alacak kişinin uygun kişisel korunma önlemlerini almış olması gerekir. Öncelikle tüm yüzü (özellikle ağız, burun ve gözleri) kapatacak şekilde maske-gözlük, sıvı geçirmeyen önlük ve eldiven kullanılmalı, gerektiğinde ilave kişisel önlemler alınmalıdır. Laboratuvarlarda çalışanlar da tüm yüzü (özellikle ağız, burun ve gözleri) kapatacak şekilde maske-gözlük, sıvı geçirmeyen önlük ve eldiven kullanmalı ve örnekler sınıf 2 biyogüvenlik kabinlerinde işlenmelidir. Laboratuvarlarda aerosol oluşturacak işlemlerden kaçınılmalıdır.

Sağlık çalışanları için Ebola virus hastalığı (EVH) ile ilgili genel bilgilere ve enfeksiyon kontrol önlemlerine aşağıdaki linklerden ulaşabilirsiniz. Ayrıca güncel gelişmeleri takip ederek bölgeye seyahat etmek isteyenler Sağlık Bakanlığı'nın <http://www.seyahatsagligi.gov.tr/page/haberler/ebola.aspx> web sayfasını da inceleyebilirler.

EVH genel bilgi:

<http://www.cdc.gov/vhf/ebola/>

EVH şüpheli ya da EVH'li hastaların bakımında enfeksiyon önleme ve kontrolü ile ilgili kılavuz:

<http://www.who.int/csr/resources/who-ipc-guidance-ebolafinal-09082014.pdf?ua=1>

EVH şüphesi olan hastalara ait örneklerin toplanması, transportu, laboratuvara kabulü ve testlerin yapılması ile ilgili kılavuz:

<http://www.cdc.gov/vhf/ebola/hcp/interim-guidance-specimen-collection-submission-patients-suspected-infection-ebola.html>

EVH olgu tanımı:

<http://www.cdc.gov/vhf/ebola/hcp/case-definition.html>

EVH ile karşılaşmış kişilerin izlenmesi ile ilgili kılavuz:

<http://www.cdc.gov/vhf/ebola/hcp/monitoring-and-movement-of-persons-with-exposure.html>

Hospitalize edilmiş EVH şüpheli ya da EVH'li hastalarda enfeksiyon önleme ve kontrol önerileri:

<http://www.cdc.gov/vhf/ebola/hcp/infection-prevention-and-control-recommendations.html>

EVH: Sık sorulan sorular:

<http://www.who.int/csr/disease/ebola/faq-ebola/en/>

EVH: Hasta yönetimi:

<http://emergency.cdc.gov/han/han00364.asp>

EVH: Hasta yönetimi: Belçika rehberi

<http://www.abihh.be/pdf2/ebola.pdf>